

Jarosław Stulczewski

Bolesław Michał Stokowski (1841–1921)

Biuletyn Szadkowski 13, 171-179

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**ARTYKUŁY PRZEGLĄDOWE, NOTATKI,
SPRAWOZDANIA****Jarosław STULCZEWSKI*****BOLESŁAW MICHAŁ STOKOWSKI (1841–1921)
WETERAN POWSTANIA STYCZNIOWEGO**

Bolesław Michał Stokowski urodził się 10 września 1841 r. w Zgierzu. Był trzecim dzieckiem Józefa i Józefy ze Stokowskich. Chrzest święty w obrządku rzymskokatolickim przyjął dopiero 13 kwietnia 1847 r., po śmierci ojca, w miejscowym kościele parafialnym pod wezwaniem św. Katarzyny. Rodzicami chrzestnymi Bolesława zostali Dionizy Stokowski i Pelagia Gotardaska¹.

Pozostałymi dziećmi Józefa i Józefy Stokowskich byli: Ewelina Tekla Antonina (ur. 30.01.1836 r.), Alfons (ur. 28.05.1837 r.), Józef Florian (ur. 4.05.1839 r.), Wanda Maria (ur. 2.01.1843 r.) oraz Ludwik August (ur. 3.08.1844 r. – zm. 25.07.1845 r.)².

---

* Jarosław Stulczewski, działacz społeczno-kulturalny, członek Grupy Rekonstrukcji Historycznych „Złoty Krzyż” w Zduńskiej Woli, 98-220 Zduńska Wola, ul. Złotnickiego 23.

¹ Informację o narodzinach Bolesław Michała Stokowskiego zgłosili: Romuald Kopobudzki, pisarz Sądu Pokoju Okręgu Zgierskiego (lat 56), Jan Stokowski, obywatel Drozdowa (lat 40), Rafał Stokowski, obywatel Ignacewa (lat 55). Ostatni z wymienionych był do początku XIX w. współwłaścicielem dóbr Piaskowice, które nabył w 1797 r. od szwagierki Zuzanny Stokowskiej po zmarłym bracie Stanisławie. Archiwum Państwowe w Łodzi (dalej: APŁ), Urząd Stanu Cywilnego w Zgierzu (dalej: USC Zgierz), Akta urodzonych, nr 89/1847; *Dwory i pałace okolicy Łodzi*, Łódź 1997, s. 113–114.

² APŁ, USC Zgierz, Akta urodzonych, nr 227/1837; 199/1845; 87, 88, 90/1847, Akta zgonów, nr 99/1845.

Ojciec Bolesława, Józef Stokowski, był notariuszem (rejentem)³ Okręgu Zgierskiego. Urodził się w 1793 r. we wsi Ignacew Rozlazły⁴ (ok. 16 km od Zgierza), w rodzinie szlacheckiej pieczętującej się herbem Jelita. Jego rodzina posiadała dobra ziemskie: Parzęczew (od 1800 r.), Piaskowice (od 1797 r.) oraz Ignacew Rozlazły. W Parzęczewie, nakładem finansowym dwóch braci Stokowskich, Franciszka i Ignacego, w latach 1802–1805 zbudowano w stylu neoklasyzystycznym kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (w miejsce spalonego w 1800 r.). W miejscowym kościele zachował się portret jednego z właścicieli miejscowości, Adama Stokowskiego, pochodzący z 1785 r.⁵ Również tam zostali pochowani fundatorzy kościoła parzęczewskiego: Ignacy (zm. 25.09.1806 r.), wojski orłowski, i Franciszek (zm. 16.02.1805 r.), prezbiter⁶. Później ich grobowiec przeniesiono na teren miejscowego cmentarza (dawnego cmentarza cholerycznego).

Od 1821 r. ojciec Bolesława prowadził własną kancelarię notarialną w Zgierzu. Zmarł nagle 7 kwietnia 1847 r. w Zgierzu⁷.

Fot. 1. Podpis Bolesława Michała Stokowskiego, weterana powstania styczniowego
Źródło: APŁ, USC Szadek, Akta zaślubionych, nr 35/1887

Bolesław uczęszczał najprawdopodobniej do carskiej szkoły elementarnej w rodzinnym mieście Zgierzu, gdzie zapewne ukończył również szkołę średnią. Niestety, nic nie wiadomo o jego wykształceniu i wczesnych latach życia. Niewątpliwie był on jednak osobą potrafiącą pisać i czytać.

Manifestacje zwiastujące wybuch powstania ogólnonarodowego objęły także Zgierz, choć centrum wydarzeń w regionie stanowiła niedaleka Łęczyca⁸. Ziemia łęczycka, w której skład wchodził Zgierz, w styczniu 1863 r. nie była przygotowana do wystąpień zbrojnych. Podobnie jak w całym kraju na tym terenie

³ Notariusz (dawniej rejent) – prawnik notariatu, funkcjonował w oparciu o wprowadzoną „ustawę” z 4 sierpnia 1808 r. i reskrypt Ministra Sprawiedliwości z 23 maja 1808 r. Do jego zadań należało sporządzanie aktów dobrej woli zawieranych przez strony, takich jak: akty kupna-sprzedaży, umowy, zapisy, cesje, legaty, interczyzy przedślubne, pełnomocnictwa itp.

⁴ Ignacew Rozlazły – wieś położona w województwie łódzkim, w powiecie zgierskim, w gminie Parzęczew.

⁵ Adam Stokowski, brat Rafała i Stanisława, współwłaściciel Piaskowic.

⁶ Relacja Karola Maślińskiego (z 17.01.2013 r.).

⁷ Informację o zgonie Józefa Stokowskiego zgłosili: Romuald Kopobudzki, pisarz Sądu Pokoju Okręgu Zgierskiego (lat 56), i Józef Lambert, obrońca Sądu Pokoju Okręgu Zgierskiego (lat 40). APŁ, USC Zgierz, Akta zgonów, nr 67/1847.

⁸ M. Wierzbowski, A. Zamojski, *W cieniu zgierskiej Fary*, z. 2, Zgierz 2001, s. 60.

brakowało broni. Stacjonowały tu silne oddziały wojsk zaborczych. W Zgierzu znajdował się sztab 2 batalionu 16 Ładowskiego Pułku Piechoty oraz trzy rotы piechoty (5, 6, i 8) wchodzące w skład batalionu⁹. Rozkaz głównodowodzącego wojskami carskimi z 23 stycznia 1863 r. nakazał ściągnięcie jednostek do głównych punktów strategicznych. Tym samym załoga rosyjska przemieściła się ze Zgierza do Łęczycy, co ułatwiło podjęcie działań powstańczych. Ostatniego dnia stycznia nastąpiła koncentracja jednostek powstańczych w lesie radogoskim pod dowództwem ks. Józefa Czajkowskiego¹⁰. Zostały utworzone dwie kompanie: kosynierów i strzelców. Byli w nich m.in. mieszkańcy Zgierza, a wśród nich być może również Bolesław Stokowski. Z lasu radogoskiego partia ruszyła do Łodzi, gdzie powstańcy zarekwirowali broń niemieckiego Towarzystwa Strzeleckiego, dwa konie wierzchowe, prowiant oraz ponad 18 tys. rubli z filii Banku Polskiego. 1 lutego powstańcy opuścili Łódź, kierując się traktem w stronę Pabianic i Łasku, aby dotrzeć do lasów rossoszyckich, gdzie stacjonowała partia Józefa Oxińskiego. W lesie koło Wronowic, niedaleko Łasku doszło do starcia między grupą powstańczą a oddziałem rosyjskim majora Esmana. W tej potyczce oddział powstańczy poniósł klęskę. W dalszej drodze przez Prusinowice, koło Szadku resztki partii dotarły do lasów rossoszyckich. Część powstańców, nie odszukawszy Oxińskiego (którego oddziały znajdowały się w tym czasie w Uniejowie), powróciła do Łodzi, a oddział rozwiązał zapewne sam ks. Czajkowski.

Bardziej prawdopodobne wydaje się jednak, że Bolesław Stokowski znalazł się w szeregach powstańczych pod koniec lutego, kiedy Zgierz został opanowany przez partię dr. Józefa Dworzaczka¹¹ (21.02.1863 r.).

---

⁹ A. J. Ziemnicki, *Zgierz i jego okolice w powstaniu styczniowym*, „Zgierskie Zeszyty Regionalne” 2007, t. 2, s. 39.

¹⁰ Ks. Józef Czajkowski (1837–1907), wikariusz łódzkiej parafii pod wezwaniem Wniebowstąpienia Najświętszej Marii Panny. Od początku wybuchu powstania styczniowego, mimo młodego wieku, zaangażował się w działalność konspiracyjną. Szybko trafił pod kontrolę władz carskich. 31 stycznia 1863 r. stanął na czele pierwszego oddziału powstańczego. Po klęsce pod Wronowicami oddział ks. Czajkowskiego został rozbity, a on sam zdołał zbiec i wstąpić do oddziału kpt. Roberta Skowrońskiego. 10 września walczył pod Dalikowem, potem ukrywał się, ale nie zaprzestał aktywnych działań. Bezskutecznie próbował mobilizować chłopów, by włączyli się do powstania. Kiedy powstanie upadło, ks. Czajkowski uciekł do Paryża. Do Polski już nie wrócił, zmarł w Antwerpii.

¹¹ Dr Józef Dworzaczek (1830–1868), dyrektor i ordynator Szpitala św. Mikołaja w Łęczycy. W czasie przygotowań do powstania 1863 r. pełnił funkcję naczelnika cywilnego powiatu łęczyckiego, następnie objął komendę nad oddziałem. 24 lutego 1863 r. jego oddział poniósł klęskę w bitwie pod Dobrą, a on sam dostał się do niewoli. Sąd wojskowy skazał Dworzaczka na karę śmierci, zmieniając wyrok na 12 lat ciężkich robót w kopalniach syberyjskich. Na Syberii pełnił funkcję ordynatora szpitala więziennego. Założył kasę pomocy koleżeńskiej, przez co został posądzony o zbieranie pieniędzy na broń dla zabajkalskich powstańców. Stało się to przyczyną przewiezienia dr. Dworzaczka na daleką północ do Wilujska. Trudne warunki klimatyczne i całkowite odosobnienie przyczyniły się do jego śmierci.

Niepowodzenie pierwszej partii powstańczej nie zakończyło zbrojnych wystąpień na ziemi łęczyckiej. Drugi oddział powstańczy uformował się pod wsią Dobra, ok. 12 km na wschód od Zgierza. Po opanowaniu miasta do partii zaciągali się nowi ochotnicy i bardzo prawdopodobne, że znalazł się wśród nich dwudziestoletni Stokowski. Ze Zgierza oddział liczący ok. 1000 osób ruszył w kierunku Łodzi, skąd zawrócił na wiadomość o zbliżającym się wojsku rosyjskim. 23 lutego, po noclegu w lesie radogoskim, partia ruszyła pod wieś Dobra. Dzień później Rosjanie zbliżyli się do polskiego obozowiska w sile 200 ludzi piechoty i 75 kozaków (dobrze wyćwiczonych i uzbrojonych) i ruszyli do niespodziewanego natarcia. Kosynierzy trzykrotnie kontratakowali, jednak za każdym razem odrzucał ich silny ogień rosyjskiej piechoty. Kiedy dr Józef Dworzaczek nakazał odwrót, cały oddział rzucił się do ucieczki. Atak kozaków, który wówczas nastąpił, powiększył jeszcze straty wśród powstańców. Ostatecznie po stronie powstańczej poległo ok. 70 osób, a 85 zostało wziętych do niewoli¹². Powstańcy, walcząc na znanym sobie terenie leśnym, nie wykorzystali szansy skutecznej obrony i wygrania bitwy. Zbiegli uczestnicy walk powrócili do domów. Stokowski zaś, obawiając się restrykcji i wywiezienia na Syberię za udział w powstaniu styczniowym, wyemigrował do Francji. Zamieszkał w miejscowości Saint-Étienne¹³, gdzie podjął pracę w miejscowej fabryce broni. Niektóre źródła błędnie podają, że na skutek ciężkiej pracy fizycznej zachorował i w grudniu 1864 r. zmarł we Francji¹⁴. Faktycznie Stokowski powrócił do kraju (data tego powrotu nie jest znana), zapewne do rodzinnego miasta Zgierza. Początkowo jego sytuacja materialna nie była najlepsza, co wynika z zapisu w umowie przedmałżeńskiej zawartej z przyszłą żoną¹⁵.

Kiedy Stokowski przeprowadził się do Szadku? Niestety, nie sposób ustalić dokładnej daty – mogła to być połowa lat osiemdziesiątych XIX w. Prawdopodobnie powodem tej zmiany miejsca zamieszkania było otrzymanie pracy w miejscowym Sądzie Gminnym okręgu IV na stanowisku sędziego.

6 września 1887 r. o godzinie szóstej po południu, w obecności Adama Hałackiewicza (lat 50), właściciela majątku Przatów, i Faustyna Chmielińskiego (lat 70), byłego intendenta majątku Przatów, a zarazem mieszkańca Szadku, Bolesław Stokowski zawarł związek małżeński z Klaudyną Gębicką (lat 48). Sakra-

¹² A. J. Ziemnicki, *Zgierz...*, s. 45–59.

¹³ Saint-Étienne – miejscowość i gmina we Francji, we wschodniej części Masywu Centralnego, w regionie Rodan-Alpy, w departamencie Loara.

¹⁴ A. Nowolecki, *Pamiętka dla rodzin polskich: krótkie wiadomości biograficzne o straconych na rusztowaniach, rozstrzelanych, poległych na placu boju oraz zmarłych w więzieniach, na tułactwie i na wygnaniu syberyjskim, 1861–1866 r.: ze źródeł urzędowych, dzienników polskich, jak niemniej z ustnych podań osób wiarygodnych i towarzyszy broni*, cz. 2, Kraków 1868, s. 261.

¹⁵ Jego rodzina, po kilkudziesięciu latach od powstania styczniowego, ponownie objęła w posiadanie dobra Piaskowice. Ich właścicielem był Ignacy Stokowski, a po jego śmierci dwaj synowie: Mieczysław (zm. 1929 r.) i Bogusław (zm. 1926 r.). Następnie dobra te przeszły na córkę Mieczysława – Helenę Rozwadowską (1895–1962). Zob. *Ziemiańskie Polscy XX wieku*, cz. 3, Warszawa 1996, s. 149–150.

mentu małżeństwa udzielił proboszcz parafii pod wezwaniem św. Jakuba Apostoła, ks. Zygmunt Jabłkowski. Przyszła żona Bolesława była wdową po Konstantym Gębickim, zmarłym 16 stycznia 1886 r. w Szadku¹⁶. Urodziła się w Przespolewie¹⁷ jako córka Adama Mazurkiewicza i Adeli z Dzierzbickich. Związek małżeński nowożeńców poprzedziły trzy zapowiedzi w parafii szadkowskiej w dniach 24, 31 lipca i 7 sierpnia 1887 r. Dwa dni przed ślubem nowożeńcy zawarli umowę przedślubną u notariusza szadkowskiego Jana Kuczyńskiego¹⁸. Z dokumentu intercyzy¹⁹ wiadomo, że Bolesław Stokowski miał 46 lat i był stałym mieszkańcem Zgierza, powiatu łódzkiego w guberni piotrkowskiej, a zgodnie z paszportem zamieszkiwał w Szadku. Jego mienie składało się z garderoby, bielizny i drogocenności oszacowanych na 150 rubli. Dobytek Stokowskiego przedstawiał się bardzo skromnie w porównaniu z dobytkiem przyszłej żony, który oszacowano na kwotę 2850 rubli wraz z posiadaną nieruchomością w gminie Piotrków Trybunalski²⁰. Świadcami w tej sprawie byli dwaj mieszkańcy Szadku: Leopold Krajewski (syn Jakuba) i Franciszek Jeżejewski (syn Jana)²¹.

18 kwietnia 1895 r. Bolesław Stokowski wraz z innymi mieszkańcami Szadku wystąpił z prośbą do gubernatora kaliskiego Michała Daragana²² o zezwolenie na założenie w osadzie Ochotniczej Straży Ogniowej. Gubernator, znany z przychylności wobec Polaków, odniósł się pozytywnie do tej prośby i 26 kwietnia 1896 r. wiceminister spraw wewnętrznych zaakceptował statut organizacji i wydał

¹⁶ APL, USC Szadek, Akta zgonów, nr 5/1886.

¹⁷ Przespolew – wieś położona w województwie wielkopolskim, w powiecie kaliskim, w gminie Ceków-Kolonia.

¹⁸ APL, USC Szadek, Akta zaślubionych, nr 35/1887.

¹⁹ Intercyza – przedślubna umowa majątkowa zawierana między osobami zamierzającymi wstąpić w związek małżeński.

²⁰ Nieruchomość ta składała się z piętrowego drewnianego domu mieszkalnego z placem, ogrodem oraz zabudowaniami gospodarczymi o szacunkowej wartości 750 rubli, została kupiona od Michała i Scholastyki Uznańskich i od Eleonory Styczyńskiej aktem notarialnym nr 218 z 19 kwietnia/1 maja 1875 r. zawartym u szadkowskiego notariusza Pawła Styczyńskiego oraz aktem notarialnym nr 177 z 16/28 kwietnia 1878 r. zawartym u szadkowskiego notariusza Aleksandra Zalewskiego.

²¹ Archiwum Państwowe w Łodzi, Oddział w Sieradzu, Notariusz Jan Kuczyński w Szadku, nr 345/1887 (tłum. z języka rosyjskiego Danuta Danecka).

²² Michał Daragan, gubernator kaliski w latach 1883–1902. Po zakończeniu kariery wojskowej w 1870 r. objął stanowisko wicegubernatora mińskiego. Później piastował stanowisko gubernatora czernichowskiego, wołogodzkiego i kaliskiego. W dziejach Kalisza zapisał się jako człowiek o propolskiej postawie. Dzięki poparciu Daragana w Kaliszu powstał ratusz i teatr, z Włocławka do Kalisza przeniesiono szkołę realną, zaczęła funkcjonować Kasa Pożyczkowa Przemysłowców Kaliskich. W 1902 r. dzięki jego osobistemu zaangażowaniu uruchomiono Kolej Warszawsko-Kaliską. Zasługi Daragana dla Kalisza były tak duże, że w 1900 r. grupa obywateli miasta zwróciła się do warszawskiego generał-gubernatora z prośbą o umieszczenie jego popiersia w Parku Kaliskim. Odwołanie Daragana w 1902 r. można tłumaczyć jego propolską postawą, a także liberalizmem, co nie mogło podobać się władzom zwierzchnim.

pozwolenie na uruchomienie straży. Na jej pierwszego naczelnika wybrano Bolesława Stokowskiego²³. W 1901 r. był on także współzałożycielem orkiestry dętej, a na terenie jego ogrodu odbył się pierwszy koncert. 12 maja 1907 r. wystąpił wraz z prezesem straży Józefem Mireckim z podaniem do naczelnika powiatu sieradzkiego o zezwolenie na ufundowanie sztandaru dla straży. Mimo uzyskanej zgody ostatecznie nie doszło do ufundowania sztandaru. Funkcję naczelnika Stokowski sprawował do 1908 r., z małą przerwą w 1905 r.²⁴ Ponownie został wybrany na stanowisko naczelnika w 1912 r. Funkcję tę sprawował tylko rok i to wówczas ufundowano dla szadkowskiej straży pierwszy sztandar. Uroczystość poświęcenia sztandaru miała miejsce 4 maja 1912 r. (w dzień patrona strażaków – św. Floriana). „Gazeta Kaliska” pisała wówczas: *Wszystko to zawdzięczyć jedynie należy naczelnikowi Straży, p. Stokowskiemu, który nie szczędzi trudów i pracy, a także własnego grosza, żeby utrzymać w małym miasteczku, z 2800 ludności biednej składającemu się, tak pożyteczną instytucję, jaką jest Straż ogniowa. Dlatego niniejszym składa mu się cześć i podziękowanie od mieszkańców miasta, którzy upoważnili piszącego niniejsze słowa do publicznego ogłoszenia*²⁵.

Widomo, że w lutym 1918 r. Stokowski mieszkał przy ul. Piotrkowskiej w Szadku²⁶. 11 listopada 1918 r. brał jeszcze czynny udział, mimo podeszłego wieku (liczył już wówczas 77 lat), w akcji rozbrajania Niemców przez POW w mieście. Stanisław Godecki (dowódca akcji) w swoich wspomnieniach tak opisał Bolesława Stokowskiego: *W międzyczasie napływali dalsi peowiaci i ochotnicy. Wśród nich zgłaszali się i starsi obywatele miasteczka, mający przeszłość tradycyjną szlachty zaściankowej. Był wśród nich jeszcze w tym czasie żyjący powstaniec 1863 roku – ob. Bolesław Stokowski*²⁷.

7 marca 1919 r. zmarła w Szadku żona Bolesława, Klaudyna Stokowska²⁸.

Osoby starające się o status weterana (kombatanta) w nowo odrodzonej Rzeczypospolitej wypełniały specjalny kwestionariusz, w którym musiały podać m.in., pod którym dowództwem służyły i w jakich bitwach brały udział lub jakiej organizacji powstańczej były członkami i jakie funkcje w niej pełniły, czy dostały się do niewoli, zostały zesłane, czy też przebywały na emigracji i czy wskutek walk utraciły w jakimkolwiek stopniu zdolność do pracy. W przypadku braku piśmiennych dokumentów należało także podać nazwiska świadków, którzy mogli potwierdzić wpisane dane. Do formularza poświadczonego przez dwóch *znanych i wiarygodnych obywateli* należało dołączyć metrykę urodzenia,

²³ T. Olejnik, *Ochotnicza Straż Pożarna w Szadku 1896–1996*, Sieradz 1996, s. 11, 21.

²⁴ W 1905 r. naczelnikiem OSP w Szadku był Józef Szymański. Zob. tamże, s. 49.

²⁵ „Gazeta Kaliska” 1912, nr 111, s. 2; nr 105, s. 3; T. Olejnik, *Ochotnicza Straż...*, s. 26.

²⁶ Pismo Zarządu Policijnego w Szadku z 1 lutego 1918 r. do Mikołaja Szeplewicz, zbiory szkolnej Izby Pamięci w Szadku; *Katalog wystawy historycznej i filatelistycznej 700 lat miasta Szadek*, Szadek 22–30.09.1995.

²⁷ *Listopad 1918 we wspomnieniach i relacjach*, Warszawa 1988, s. 233.

²⁸ USC Szadek, Akta zgonów, nr 68/1919.

a jeżeli o pensję ubiegała się wdowa po weteranie – świadectwo ślubu. W wyniku przeprowadzonych prac weryfikacyjnych 18 grudnia 1919 r. Komisja Kwalifikacyjna przyznała prawa weterana 3644 osobom, których nazwiska opublikowano w *Imiennym wykazie weteranów powstań narodowych 1831, 1848 i 1863 roku, uznanych na zasadzie ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 roku przez Komisję Kwalifikacyjną i zatwierdzonych przez ministra spraw wojskowych i ministra skarbu*. Osoby te mianowano na honorowe stopnie oficerskie – podporuczników Wojska Polskiego. Stopień podporucznika otrzymał również Bolesław Stokowski²⁹. Ustawa z 2 sierpnia 1919 r. gwarantowała wszystkim powstańcom stałą, dożywotnią pensję. Zaprojektowano dla nich specjalne fioletowe mundury, przyznano szereg przywilejów i otaczano szczególną czcią – nawet generałowie salutowali im jako pierwsi.

Ppor. Bolesław Michał Stokowski zmarł 9 marca 1921 r. w Szadku, w wieku 80 lat³⁰. Świadectwo zgonu zgłosili trzy dni później dwaj stolarze: Aleksander Jankowski (lat 55) i Teofil Kobusiewicz (lat 54). Niestety, Stokowski nie doczekał się nadania mu najwyższego polskiego odznaczenia wojskowego Orderu Wojskowego *Virtuti Militari*, które zostało przyznane żyjącym weteranom 5 sierpnia (w rocznicę stracenia Romualda Traugutta) w Warszawie przez marszałka Józefa Piłsudskiego. Być może otrzymał to odznaczenie pośmiertnie: mimo że Stokowski zmarł w 1921 r., jego nazwisko figuruje w spisach weteranów – oficerów powstania styczniowego opublikowanych w „Rocznikach Oficerskich” z lat 1923, 1924 i 1928³¹. Niestety, nie można dziś ustalić miejsca pochówku weterana na

²⁹ „Dziennik Ustaw” 1920, nr 2, poz. 4.

³⁰ USC Szadek, Akta zgonów, nr 43/1921.

³¹ W wielu przypadkach takie spisy podawały informacje mało aktualne, czasami z kilkuletnim opóźnieniem. Według spisu z 1923 r., na terenie regionu sieradzkiego żyło 27 weteranów – oficerów powstania styczniowego 1863 r.: Aleksander Abrysiewicz (ur. 1843 r. w Sieradzu – zm. 24.01.1924 r. w Sieradzu), Ludwik Bączyński (ur. 1846 r. we Wróblewie), Władysław Brzeziński (ur. 1844 r. w Sieradzu – zm. 1926 r. w Sieradzu), Antoni Chlebowski (ur. 1844 r. w Poddębicach), Włodzimierz Antoni Dymitrowicz (ur. 1842 r. w Sieradzu – zm. 31.03.1931 r. w Sieradzu), Antoni Fakowicz (ur. 1842 r. w Lutomierniku), Antoni Gałaska (ur. 1842 r. w Lutomierniku), Stanisław Gądryński (ur. 1846 r. w Poddębicach), Jan Jachowicz (ur. 1843 r. w Błaszczkach), Feliks Kawczyński (ur. 1826 r. w Sieradzu – zm. 12.02.1932 r. w Sieradzu), Józef Kozłowski (ur. 1845 r. – zm. 1919 r. w Męce), Władysław Małecki (ur. 1840 r. w Lututowie), Piotr Matusiak (ur. 1841 r. w Dusznikach – zm. 1932 r. w Sieradzu), Wojciech Morek (ur. 1844 r. w Kliczkowie Małym), Aleksander Murzynowski (ur. 1847 r. w Sieradzu – zm. 21.01.1924 r. w Sieradzu), Otto August (ur. 1846 r. w Sieradzu), Jan Pakulski (ur. 1842 r. w Lutomierniku), Adam Palanowicz (ur. 1840 r. w Warcie), Józef Paszkiewicz (ur. 1834 r. w Złoczewie), Michał Perski (ur. 1844 r. w Złoczewie), Henryk Polkowski (ur. 1841 r. w Błaszczkach), Marcin Prawicki (ur. 1841 r. w Łopatkach), Kazimierz Pruski (ur. 1844 r. w Łasku – zm. 7.01.1924 r. w Łasku), Piotr Rogoziński (ur. 1842 r. w Lutomierniku), Antoni Twardowski (ur. 1842 r. w Sieradzu – zm. 3.05.1924 r. w Sieradzu), Wojciech Urbański (ur. 1845 r. w Widawie), Kazimierz Waszkiewicz (ur. 1846 r. w Sieradzu). Zob. „Rocznik Oficerski” 1923, s. 37–67.

którymkolwiek z szadkowskich cmentarzy³². Należy przypuszczać, że pogrzeb Bolesława Stokowskiego miał uroczysty charakter, być może z asystą kompani honorowej Wojska Polskiego, a na pewno z udziałem ówczesnych władz samorządowych i mieszkańców Szadku.

Do dziś zachowały się tylko zbiorcze wykazy weteranów powstania styczniowego – większość imiennych wniosków, w których zawarta była pełniejsza informacja o udziale w powstaniu, uległa zniszczeniu w czasie II wojny światowej³³. Dlatego też, nie mając pewności, że osoby wymienione w wykazach brały czynny udział w powstaniu, nie można określić, gdzie i pod czyją komendą walczyły w 1863 r. Tak też jest w przypadku Bolesława Michała Stokowskiego.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Łodzi, Urząd Stanu Cywilnego w Szadku, Akta zaślubionych, nr 35/1887, Akta zgonów, nr 5/1886.

Archiwum Państwowe w Łodzi, Urząd Stanu Cywilnego w Zgierzu, Akta urodzonych, nr 227/1837, nr 199/1845, nr 87, 89, 88, 90/1847, Akta zgonów, nr 99/1845, nr 67/1847.

Archiwum Państwowe w Łodzi, Oddział w Sieradzu, Notariusz Jan Kuczyński w Szadku, nr 345/1887.

Urząd Stanu Cywilnego w Szadku, Akta zgonów, nr 68/1919, nr 43/1921.

Źródła drukowane

„Dziennik Ustaw” 1920.

„Monitor Polski” 1930.

„Rocznik Oficerski” 1923, 1924, 1928, 1932.

Opracowania

Album zjednoczenia. Pamiątka piętnastolecia odzyskania niepodległości, Warszawa 1934.

Chimiak Ł., *Gubernatorzy rosyjscy w Królestwie Polskim*, Wrocław 1999.

Dwory i pałace okolicy Łodzi, Łódź 1997

---

³² Jeśli Bolesław Stokowski został pochowany na cmentarzu pod wezwaniem św. Idziego w Szadku, to jego grób najprawdopodobniej rozplantowano w 1962 r. w wyniku prowadzonych prac porządkowych.

³³ W 1919 r. na warszawskiej Pradze dla weteranów powstania styczniowego uruchomiono specjalne, wzorowo prowadzone schronisko pod wezwaniem św. Teresy. Dla weteranów w 1922 r. wprowadzono charakterystyczne fioletowe mundury. 60 lat po wybuchu powstania żyło 1970 weteranów, w 1924 r. – 1791, a w 1928 r. – 1350. Przed 70. rocznicą wybuchu powstania wszystkim żyjącym jeszcze 365 weteranom przyznano ustanowiony w 1930 r. Krzyż Niepodległości. 22 stycznia 1933 r. podczas uroczystych obchodów 70. rocznicy żyło ich jeszcze 258, a w 1938 r. już tylko 53. Końca okupacji hitlerowskiej doczekało tylko dwóch powstańców, ostatni zmarł w 1946 r.

Katalog wystawy historycznej i filatelistycznej 700 lat miasta Szadek, Szadek 22–30.09.1995.

Listopad 1918 we wspomnieniach i relacjach, Warszawa 1988.

Nowolecki A., *Pamiętka dla rodzin polskich: krótkie wiadomości biograficzne o straconych na rusztowaniach, rozstrzelanych, poległych na placu boju oraz zmarłych w więzieniach, na tułactwie i na wygnaniu syberyjskim, 1861–1866 r.: ze źródeł urzędowych, dzienników polskich, jak niemniej z ustnych podań osób wiarygodnych i towarzyszy broni, cz. 2, Kraków 1868.*

Olejniki T., *Ochotnicza Straż Pożarna w Szadku 1896–1996, Sieradz 1996.*

Wierzbowski M., Zamojski A., *W cieniu zgierskiej Fary, z. 2, Zgierz 2001.*

Ziemia łęczycka żołnierzom niepodległości, Łódź 1957.

Ziemia Polscy XX wieku, cz. 3, Warszawa 1996.

Ziemiński A. J., *Zgierz i jego okolice w powstaniu styczniowym, „Zgierskie Zeszyty Regionalne” 2007, t. 2; 2008, t. 3.*